

Αθήνα, 16 Φεβρουαρίου 2022

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Ενήλικες και προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης: νέες διαστάσεις και «μεταλλάξεις» των ανισοτήτων στην εποχή της πανδημίας

Υψηλό το επίπεδο του Εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα στις ΤΠΕ με χαμηλή απορρόφηση στην αγορά εργασίας

Το Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΚΑΝΕΠ) της ΓΣΕΕ, παρουσίασε την πρόσφατη έρευνά του με τίτλο «Ενήλικες και προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης στην περίοδο της πανδημίας: Η πρόκληση των ψηφιακών δεξιοτήτων. Βασικά μεγέθη, εμπειρικά στοιχεία, συγκριτικές αναφορές», στο πλαίσιο διαδικτυακής εκδήλωσης που προέβλεπε και τη διεξαγωγή στρογγυλής τράπεζας με τη συμμετοχή Πανεπιστημιακών Καθηγητών.

➤ Βασικά ευρήματα «Μέρους Ι. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς – Η θέση της Ελλάδας στην ΕΕ»:

1η Ενότητα: Δια βίου Εκπαίδευση, Ανισότητες και Συμμετοχή

- Νέου τύπου ανισότητες προστίθενται ή διευρύνονται οι υπάρχουσες, ως προς την πρόσβαση και την συμμετοχή σε δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης με την μέθοδο του (e-learning): Στην Ελλάδα οι παράγοντες που διαφοροποιούν την πρόσβαση και την συμμετοχή σχετίζονται άμεσα με:
 - α) το **επίπεδο εκπαίδευσης**. Όσο υψηλότερο το επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο υψηλότερο το επίπεδο πρόσβασης και το ποσοστό συμμετοχής σε on line εκπαιδευτικές δραστηριότητες,
 - β) το **επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων**. Όσο υψηλότερο το επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων, τόσο υψηλότερο το επίπεδο πρόσβασης και το ποσοστό συμμετοχής,
 - γ) την **κατάσταση απασχόλησης**. Όσο πιο ευέλικτη και ανασφαλής η εργασία τόσο πιο μικρή η πρόσβαση και η συμμετοχή. Οι άνεργοι, οι μη οικονομικά ενεργοί και οι ευέλικτα εργαζόμενοι εμφανίζουν την μικρότερη πρόσβαση και συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης e-learning και παράλληλα διαθέτουν χαμηλού επιπέδου ή καθόλου ψηφιακές δεξιότητες,
 - δ) το **εισόδημα**. Όσο υψηλότερο το εισόδημα, τόσο υψηλότερη η πρόσβαση και το ποσοστό συμμετοχής σε on line εκπαιδευτικές δραστηριότητες και αντίστροφα. Παράλληλα, τόσο υψηλότερο το επίπεδο των ψηφιακών δεξιοτήτων,
 - ε) τον **τόπο διαμονής**. Τα άτομα που διαμένουν σε αστικές περιοχές εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε on line εκπαιδευτικές δραστηριότητες και αντίστοιχα διαθέτουν επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων, σε σχέση με αυτούς που διαμένουν σε αγροτικές και ημιαστικές περιοχές.
 - στ) την **ηλικία**. Όσο μεγαλύτερη η ηλικιακή ομάδα, τόσο μικρότερο το ποσοστό συμμετοχής σε on line

εκπαιδευτικές δραστηριότητες και χαμηλότερο το επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων τους

ζ) το **επάγγελμα**. Οι μη χειρωνακτικά εργαζόμενοι κατέχουν βασικές τουλάχιστον ψηφιακές δεξιότητες σε ποσοστό 82%, σε αντιδιαστολή με το 31% των χειρωνακτικά εργαζόμενων.

- **Η εξ αποστάσεως δια βίου μάθηση στην Ελλάδα και την ΕΕ:** Στην Ελλάδα, από το 2015 έως και το 2019, το ποσοστό των ενηλίκων που πραγματοποίησαν κάποια δραστηριότητα εκμάθησης μέσω διαδικτύου κυμαινόταν σε σταθερά περίπου επίπεδα γύρω στο 8%, **ενώ το 2020 κατέγραψε αύξηση κατά 50%** και διαμορφώθηκε στο 12%. Στην ΕΕ-27 η τάση του συγκεκριμένου δείκτη είναι αυξητική από το 2017 κι έπειτα, ενώ το 2020 το ποσοστό συμμετοχής διαμορφώνεται στο 25%, διπλάσιο δηλαδή του αντίστοιχου της Ελλάδας.
- **Ποσοστό συμμετοχής των ενηλίκων σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα και την ΕΕ:** Στην Ελλάδα, με βάση τον επίσημο δείκτη παρακολούθησης¹, το ποσοστό συμμετοχής τη δεκαετία 2010-20 κυμαίνεται περίπου στο 4%, τιμή που απέχει κατά πολύ από τον τιθέμενο στόχο (15%) της ευρωπαϊκής ατζέντας (2010), αλλά και από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ο οποίος το 2020 έχει διαμορφωθεί στο 9,2%. Η χώρα μας το 2020 σημειώνει ποσοστό συμμετοχής 4,1%, καταλαμβάνοντας μια από τις χαμηλότερες θέσεις στη σειρά κατάταξης (22η) μεταξύ των 27 κρατών-μελών.
- **Διαφορές μεταξύ των δύο φύλων ως προς τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα και την ΕΕ:** Στην Ελλάδα φαίνεται πως η πανδημία έπληξε σε μεγαλύτερο βαθμό τις γυναίκες συγκριτικά με τους άντρες, σε αντίθεση με την ΕΕ όπου οι επιπτώσεις της πανδημίας στα ποσοστά συμμετοχής δεν διαφοροποιούνται μεταξύ των δύο φύλων.
- **Επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων των ενηλίκων στην Ελλάδα και την ΕΕ:** Σύμφωνα με τον δείκτη ψηφιακών δεξιοτήτων της Eurostat (DSI), μόλις το 52% του ενήλικου πληθυσμού (25-64 ετών) της χώρας αποτιμάται ότι κατέχει **βασικές τουλάχιστον ψηφιακές δεξιότητες**, ποσοστό που υπολείπεται κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες του ευρωπαϊκού μέσου όρου (61%). Ένα εύρημα, επίσης, που έρχεται να επιβεβαιώσει τη σημασία των ψηφιακών δεξιοτήτων και τη σύνδεσή τους με το ζήτημα της ψηφιοποίησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης είναι η **υψηλή συσχέτιση** που υπάρχει μεταξύ του επιπέδου των ψηφιακών δεξιοτήτων του ενήλικου πληθυσμού και της συμμετοχής του σε on line προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Σε κάθε περίπτωση, η αξιολόγηση του επιπέδου των ψηφιακών δεξιοτήτων είναι αδιαμφισβήτητα σημαντική τόσο για την ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ μέσα από τον ψηφιακό μετασχηματισμό, όσο και για την ανάπτυξη και αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού προκειμένου να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις νέες ψηφιακές απαιτήσεις σε όλους τους τομείς, καθότι κι εδώ αναδεικνύονται παράγοντες που συμβάλλουν στον αποκλεισμό ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων και στη διαμόρφωση σημαντικών κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων.

2η Ενότητα: Αγορά Εργασίας, Εργατικό Δυναμικό και Ψηφιακές Δεξιότητες

- **Εκπαιδευτικό επίπεδο των απασχολούμενων με εξειδίκευση στις ΤΠΕ. Υψηλό το επίπεδο στην Ελλάδα:** Το 63,7% στην ΕΕ κατέχει τρίτοβάθμιο επίπεδο εκπαίδευσης (ISCED 5-8), ενώ στην Ελλάδα το ποσοστό είναι υψηλότερο και ίσο με 71,1% κατατάσσοντας τη χώρα το 2020 στην 11η θέση μεταξύ των 27 κρατών-μελών. Τέλος, το 36,4% των απασχολούμενων με εξειδίκευση στις ΤΠΕ στην ΕΕ είναι **άτομα νεαρής ηλικίας** (15-34 ετών), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα είναι ελαφρώς χαμηλότερο (32,5%), με τη χώρα να κατατάσσεται το 2020 στην 23η θέση μεταξύ των 27 κρατών-μελών.
- **Ανεργία ατόμων με εκπαίδευση στον τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα και την ΕΕ:** Σε ό,τι αφορά το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με εκπαίδευση ΤΠΕ, στο σύνολο της ΕΕ-27 το 2020 ανέρχεται στο 7,5%, ενώ η γενική ανεργία την ίδια χρονιά ήταν ελαφρά χαμηλότερη (7,1%). Στην Ελλάδα, ωστόσο, καθ' όλη τη δεκαετία 2010-2020 τα άτομα με εκπαίδευση ΤΠΕ καταγράφουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά

¹ Το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, που έχει συμμετάσχει σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης κατά τις τελευταίες 4 εβδομάδες από την διεξαγωγή της έρευνας. Ο δείκτης παρακολούθησης βασίζεται στην Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (Labour Force Survey).

ανεργίας συγκριτικά με τη γενική ανεργία. Η τάση επιβεβαιώνεται και το 2020 όπου το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με εκπαίδευση στις ΤΠΕ είναι σημαντικά υψηλότερο με 20,5%, του αντίστοιχου ποσοστού του συνολικού ενεργού πληθυσμού (16,3%). Ωστόσο, το 2020 εμφανίζουν το μικρότερο ποσοστό ανεργίας της δεκαετίας. Συνεπώς, παρότι η χώρα κατέχει μια καλή σχετικά θέση στην κατάταξη ως προς την αναλογία ατόμων με εκπαίδευση στον τομέα ΤΠΕ στον πληθυσμό, η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα αντιμετωπίζει μεγάλο πρόβλημα απορρόφησης στην αγορά εργασίας, με τα επίπεδα ανεργίας της να κυμαίνονται σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με την γενική ανεργία του πληθυσμού.

- **Απασχόληση ατόμων με εκπαίδευση στον τομέα Πληροφορικής (ΤΠΕ) στην Ελλάδα και την ΕΕ:** Συνολικά στην ΕΕ το 2020² απασχολούνται 8.431.400 εξειδικευμένα στις ΤΠΕ άτομα, τα οποία αντιστοιχούν στο 4,3% της συνολικής απασχόλησης. Την ίδια χρονιά στην Ελλάδα η απασχόληση των ατόμων με εξειδίκευση στις ΤΠΕ ανέρχεται σε 79.300 άτομα, που αντιστοιχούν στο 2,0% – ποσοστό που αποτελεί και το χαμηλότερο στην ΕΕ-27. Μάλιστα, το μερίδιο των απασχολούμενων με εξειδίκευση στις ΤΠΕ ατόμων επί της συνολικής απασχόλησης στη χώρα καταγράφει πτώση κατά 4,8% σε σχέση με το 2019, όταν όλα τα υπόλοιπα κράτη-μέλη (με εξαίρεση τη Μάλτα) καταγράφουν αύξηση της συγκεκριμένης αναλογίας.
- **Οι επιχειρήσεις δεν επενδύουν ή επενδύουν ελάχιστα στην βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων τους:** 1 στις 5 επιχειρήσεις στο σύνολο της ΕΕ, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2020, υλοποίησε προγράμματα κατάρτισης με στόχο την ανάπτυξη ή τον εμπλουτισμό των γνώσεων του προσωπικού τους σε θέματα (ΤΠΕ). Το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα είναι 12% με τη χώρα να κατατάσσεται στην 25η θέση μεταξύ των 27, έχοντας πίσω της τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.
- **Ζήτηση/ανάγκες για ψηφιακές δεξιότητες στην Ελλάδα και την ΕΕ. Οι Ελληνικές επιχειρήσεις δεν επιθυμούν να καταβάλουν βελτιωμένες αμοιβές στο εργατικό δυναμικό με ειδίκευση στην Πληροφορική:** Σχεδόν μία στις 5 επιχειρήσεις στο σύνολο της ΕΕ αλλά και στην Ελλάδα απασχολούν άτομα με εξειδίκευση στις ΤΠΕ. Από τις επιχειρήσεις που διέθεταν κενές θέσεις εργασίας για άτομα με εξειδίκευση στις ΤΠΕ, δυσκολεύτηκαν να τις καλύψουν σε ποσοστό 55% στην ΕΕ και 35% αντίστοιχα στην Ελλάδα. Στην Ελλάδα, ανάμεσα στις **δυσκολίες που οι επιχειρήσεις αναφέρουν ότι αντιμετώπισαν για την κάλυψη των θέσεών τους πρώτη θέση καταλαμβάνει** σε ποσοστό 69% “οι υψηλές μισθολογικές προσδοκίες των ενδιαφερομένων”, η έλλειψη σχετικής εργασιακής τους εμπειρίας σε ποσοστό 63%, και η έλλειψη προσόντων/τίτλων σχετικών με τις ΤΠΕ σε ποσοστό 54%.
- **Έντονη είναι η έμφυλη ανισότητα στην απασχόληση των ατόμων με εξειδίκευση στις ΤΠΕ,** αφού μόλις το 18,5% των απασχολούμενων της κατηγορίας στην ΕΕ είναι γυναίκες (2020), ενώ στην Ελλάδα η αναλογία των γυναικών εμφανίζεται πιο βελτιωμένη και ανέρχεται στο 26,5%, με τη χώρα να καταλαμβάνει την 2η καλύτερη θέση μεταξύ των 27.

➤ Βασικά ευρήματα «Μέρους II. Παρουσίαση αποτελεσμάτων πρωτογενούς εθνικής έρευνας»

- Βασικά ευρήματα της ποσοτικής³ έρευνας:

α) Συμμετοχή: 2 στα 10 άτομα ηλικίας 25-64 ετών που ανήκουν στον ενεργό πληθυσμό δήλωσαν ότι παρακολούθησαν κάποιο πρόγραμμα βίου εκπαίδευσης, κατάρτισης ή επιμόρφωσης από την περίοδο έλευσης του κορωνοϊού στην Ελλάδα (Μάρτιος του 2020) και μετά (έως και τον Ιούλιο του 2021), εκ των οποίων το 90% αφορά αποκλειστικά εξ αποστάσεως μέσω e-learning προγράμματα.

² Τα στοιχεία προέρχονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού και αναφέρονται στο έτος διεξαγωγής της έρευνας.

³ Η ποσοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2021 με τη μέθοδο computer assisted τηλεφωνικών συνεντεύξεων με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό της χώρας ηλικίας 25-64 ετών. Η επιλογή του δείγματος έγινε με τυχαία δειγματοληψία με χρήση ποσοστώσεων περιφέρειας κατοικίας. Το μέγεθος του δείγματος ανέρχεται σε 1.001 συμμετέχοντες και τα αποτελέσματα σταθμίστηκαν με βάση τις πληθυσμιακές κατανομές ηλικίας και φύλου στον ενεργό πληθυσμό.

β) Κόστος: 3 στους 10 συμμετέχοντες (30%) δήλωσαν ότι κάλυψαν οι ίδιοι το **κόστος** του προγράμματος, 46% ότι το κόστος καλύφθηκε κυρίως μέσω επιχορηγούμενων / συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και σε πολύ χαμηλότερο ποσοστό (15%) από τον εργοδότη.

γ) Λόγοι συμμετοχής: Ως προς τους λόγους συμμετοχής, το 57% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η παρακολούθηση του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν προσωπική πρωτοβουλία, 3 στους 10 συμμετέχοντες (30%) δήλωσε ότι προσφέρθηκε η δυνατότητα μέσω της εργασίας τους, ενώ το υπόλοιπο 15% ότι η παρακολούθηση απαιτήθηκε από την εργασία τους.

δ) Πρόσβαση, ανισότητες, τηλεργασία: Σε προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης, κατάρτισης ή επιμόρφωσης, κατά την περίοδο της πανδημίας στην Ελλάδα καταγράφονται σημαντικές ανισότητες τόσο σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης όσο και με την κατάσταση απασχόλησης των ερωτώμενων. Τέλος, φαίνεται πως και ο παράγοντας της τηλε-εργασίας ασκεί σημαντική επίδραση στη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα, αφού εργαζόμενοι που εργάζονταν με τηλε-εργασία (είτε αποκλειστικά είτε τμηματικά) εμφανίζουν αυξημένα ποσοστά συμμετοχής (41% και 34% αντίστοιχα) έναντι εκείνων που εργάζονταν αποκλειστικά με φυσική παρουσία (15%).

στ) Επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων σε σχέση με την εργασία και την εκπαίδευσή τους: Σε ό,τι αφορά την αυτό-αξιολόγηση του επιπέδου των ψηφιακών τους δεξιοτήτων, οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 48% δήλωσαν πως διαθέτουν ανώτερες έως πολύ ανώτερες ψηφιακές δεξιότητες ως προς τις *απαιτήσεις της εργασίας τους*, σε αντίθεση με το 15% εκείνων που θεωρούν πως διαθέτουν κατώτερες έως πολύ κατώτερες ψηφιακές δεξιότητες. Αντίστοιχα είναι τα ποσοστά και ως προς τις *απαιτήσεις παρακολούθησης προγραμμάτων εκπαίδευσης ή κατάρτισης εξ αποστάσεως (μέσω internet)* αλλά και ως προς τις *απαιτήσεις τηλε-εργασίας*.

ζ) Επίδραση της πανδημίας Covid-19: Η έλευσή της φαίνεται πως επηρέασε με διαφορετικό τρόπο τις διάφορες υπό μελέτη πληθυσμιακές κατηγορίες. Γενικά μιλώντας, η επίδραση της πανδημίας στην απόφαση για παρακολούθηση προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης θεωρείται **αρνητική** για 4 στους 10 ερωτώμενους, κυρίως **ανέργους** (49%) αλλά και άτομα **βασικής** και **μέσης** μόρφωσης (43% και 48% αντίστοιχα). Ως **θετική** κρίνεται η επίδραση της πανδημίας για το 23% των ερωτώμενων, κυρίως εκείνων με **υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης** (31%). [Ως κύριοι λόγοι της **αρνητικής** επίδρασης της πανδημίας αναφέρονται πρωτίστως η μη δυνατότητα παρακολούθησης με φυσική παρουσία αλλά και η κακή ψυχολογία την περίοδο της πανδημίας που έκανε πολλούς ερωτώμενους να μην έχουν διάθεση να ασχοληθούν με τέτοια θέματα. Αντιθέτως, η δυνατότητα επιλογής της εξ αποστάσεως παρακολούθησης αναφέρεται ως ένα από τα κύρια **θετικά** στοιχεία της πανδημίας (18%) που ενέτεινε τη συμμετοχή σε προγράμματα δια βίου κατάρτισης, και πρωτίστως (39%) ο περισσότερος ελεύθερος χρόνος που προέκυψε και που ώθησε στην αναζήτηση τρόπων δημιουργικής απασχόλησης και σε διάθεση για επιμόρφωση.]

Την έρευνα παρουσίασαν οι:

- Χρήστος Γούλας, Γενικός Διευθυντής (Ph.d) INE & ΚΑΝΕΠ ΓΣΕΕ
- Πωλίνα Φατούρου, Επιστημονική Συνεργάτιδα ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ

Η συζήτηση, τέλος, στο πλαίσιο της **στρογγυλής τράπεζας**, διεξήχθη μεταξύ των **Πανεπιστημιακών Καθηγητών**:

- **Καραλή Θανάση**, Καθηγητή Διά Βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών & Διευθυντή του Εργαστηρίου Παιδαγωγικών Ερευνών
- **Σαββίδη Αντώνη**, Καθηγητή Επιστήμης Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κρήτης & Επιστημονικού Συνεργάτη Ινστιτούτου Πληροφορικής (ICS) και Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (FORTH)
- **Φωτόπουλου Νίκου**, Αν. Καθηγητή στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου & Επιστημονικού Διευθυντή ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ